

Nevena Daković¹
Aleksandra Milovanović²
Fakultet dramskih umetnosti, Beograd

Uvodnik

MEKA MOĆ EKRANA BALKANA

Ovaj tematski segment novog broja *Zbornika radova Fakulteta dramskih umetnosti* analizira potencijal ekranskih umetnosti i medija za popularizaciju novih perspektiva meke moći i njenog održivog razvoja u savremenom društvu. Indeksi meke moći u poljima kulturnih odnosa i komunikacije, kulturne politike i diplomatije, prožimaju različite društvene, kulturne i umetničke koncepte, a u zavisnosti od specifičnog konteksta moguće je bliže odrediti njihovu indeksnu funkciju i značenje (Rogač Mijatović 2014, Kolaković 2022). Smenjuju se nove interpretacije važnosti audio-vizuelnog i kreativnog sektora (medijske fikcije predstavljene u filmovima, TV serijama, digitalnim portalima, festivalskim sistemima i sl.) u uspostavljanju jedinstvenog kulturnog ambijenta, od nacionalnog preko regionalnog do globalnog. Širenjem meke moći kanalima (popularne) kulture i (masovnih) medija, iz prostora oblikovanja i iskazivanja meke moći, efikasno i dinamično izlazimo iz ograničenog i zatvorenog nacionalnog okvira. Time se ova tema otvara prema transnacionalnoj praksi, trendovima i strategijama, stvarajući opšte matrice za komparativnu analizu i razmenu novih znanja.

Meka moć formirana kroz audio-vizuelne tekstove „polje je kojim tradicionalno dominiraju medijske industrije Amerike, Velike Britanije, Francuske i drugih zemalja severnoatlantskog kulturnog prostora, ali koje su odnedavno dobile nespornu konkurenciju” (Daković i Milovanović 2022: 83–84). Njihov uticaj danas se depolarizuje i izmešta ka drugim kulturnim prostorima, posebno u domenu medijske produkcije. Istovremeno, pitanja poput odnosa tvrde i meke moći (Nye 2004), veoma su aktuelna u dnevno-političkim zbivanjima, zbog čega se za novi kurs globalnih kretanja naglašava:

1 n.m.dakovic@gmail.com

2 lolamontirez@gmail.com

Era unipolarnog svetskog poretka je prošlost i jedino je suštinskim jačanjem sistema savremenog multipolarnog sveta moguće smanjiti tenzije u svetu, povećati nivo poverenja među državama i obezbediti njihov održivi razvoj. (Putin 2022)

Predstavljena četiri teorijska rada u ovom bloku, zajedno sa tekstovima u zasebno koncipiranom tematskom zborniku, proizašli su iz istraživanja učesnika na međunarodnoj konferenciji *Meka moć ekrana Balkana / Soft Power of the Balkan Screens* (2022). Dvodnevni skup o pitanjima meke moći kao višeslojnog društvenog, kulturnog i medijskog fenomena, organizovan je u formi panela i okruglih stolova, na kojima su učesnici govorili o širem kontekstu tvorbe nacionalnog imidža, kulturnog identiteta i brendiranja nacije, putem ekrana (filmskih, televizijskih i digitalnih), kulturnog nasleđa i istorije, festivalskih promocija i nagrada (od Oskara do metaversa). U interdisciplinarnoj i internacionalnoj razmeni iskustava o značaju medijskih i umetničkih ekrana u kontekstu meke moći (indeksiranih kroz faktore geopolitike, geografije emocije i geokritike), 33 učesnika iz 9 zemalja (SAD, Francuska, Srbija, Turska, Bugarska, Hrvatska, Slovačka, Rumunija, Bosna i Hercegovina), u širem regionu Balkana analizirali su produkciju, promociju i meku moć audio-vizuelnog i kreativnog sektora (filmova, TV serija, društvenih mreža i sl.). Konferencija, zajedno sa tekstovima u ovom Zborniku, novi je korak razvijanja ovog teorijskog segmenta kod nas, sa težnjom da obrazuje šire senzibiliziranu publiku za interpretaciju odnosa umetnosti, medija i indeksa njihove meke moći. Konferencija je realizovana u saradnji sa Ministarstvom kulture i informisanja, Ministarstvom obrazovanja, nauke i tehnološkog razvoja i Francuskim institutom.

U prostoru savremenih balkanskih filmova i TV serija, tekst *Transmedijalni dizajn i meka moć kriminalističkog žanra: Besa i Južni vetar* izdvaja polarizaciju industrija u kojima kriminalistički žanr ima dugu tradiciju i profilisanu publiku, nasuprot istočne Evrope i Balkana gde se taj žanr tek u protekloj deceniji značajnije razvija. Aleksandra Milovanović i Vanja Šibalić smatraju da presudan doprinos depolarizaciji ovih odnosa ima povećanje broja TV serija, formiranje njihovog korpusa kao nosilaca indeksa meke moći. Za analizu posebno su izdvojena dva uspešna projekta, *Besa* (2018) i *Južni vetar* (2018), čiji transmedijalni dizajn kumulativno povećava cirkulaciju kriminalističkih sadržaja, „oblikuje savremenu medijsku sliku balkanskog organizovanog kriminalnog podzemlja”. Podvlači se da ekspanzija žanra, popularnog najviše među mlađom publikom, pokreće pitanje slabosti ovog društva, otvara raspravu o (ne)prihvatljivijoj i (ne)primerenoj slici koju o tom društvu stvara, ali

i nameće temu širenja meke moći kako na lokalnom, tako i na regionalnom nivou.

Jovana Karaulić i Ana Martinoli predstavile su nove razvojne perspektive nacionalnog medijskog servisa u tekstu *Meka moć i (post)jugoslovensko sećanje u kulturi i medijima: Dokumentarni serijal „Put u budućnost”*. Pažnja je usmerena na procese stvaranja „poželjnih slika prošlosti”, sastavnog dela kolektivnog identiteta (post)jugoslovenskih država, u čijem kreiranju mediji igraju presudnu ulogu. Navodi se da u njihovom preispitivanju, a možda i zaboravu, ključnu ulogu ima javni servis, posebno u segmentu zaštite arhivskih audiovizuelnih materijala i afirmacije nacionalnog kulturnog nasleđa. Koncentrisanjem na jugoslovenske ideje u polju kulture i umetnosti, predstavljeni dokumentarni serijal *Put u budućnost* (2017–2018) „razmatra jednu moguću istoriju umetnosti u jugoslovenskom kulturnom prostoru, predloženu kao istorijski tok, ali interpretiranu sasvim lično, kao autorski doživljaj”.

Brendiranje nacije kroz film: Srpski kandidati za Oskara približava značaj kinematografije za promociju pozitivne slike jedne zemlje na međunarodnom planu, u ovom slučaju imidža Srbije i njene percepcije u svetu preko parametara meke moći. Nevena Brašanac navodi da indeksno posmatrano, dobro razvijen brend određene zemlje može uticati na niz društveno-ekonomsko-političkih faktora. U tekstu se konkretno ocenjuje izuzetan značaj koji na međunarodnoj sceni imaju atributi „kandidat za Oskara” ili „dobitnik Oskara”, jer je ova filmska nagrada idealna prilika za brendiranje nacije i promociju kinematografije jedne zemlje. Ipak u nacionalnom okviru unapređenje izmiče, usled sporog menjanja narušenog imidža Srbije, formiranog tokom kompleksne političke istorije. Tekst stoga teži da sistematizuje teme i domete srpskih kandidata za Oskara (2006–2020), sa zaključkom o podjednako pozitivnim i negativnim rezultatima.

Polazeći od teze da je film suštinsko sredstvo za širenje meke moći, članak Borisa Petrovića *Meka moć i stvaranje nacionalnog mita u „Kozari” Veljka Bulajića* fokusiran je na fenomen partizanskog filma. Zbog tereta nasleđenih geopolitičkih determinanti međuetničkih sukoba iz Drugog svetskog rata, Jugoslovenska kinematografija, a posebno ratni filmovi, svoju meku moć ispoljavali su invertno, ka unutra, prema sopstvenoj kulturi. Ističe se da je film *Kozara* (1962) poslužio kao sredstvo za rešavanje teških i delikatnih pitanja, da se zaleče rane i traume, te kontekstualizuju počinjeni zločini čije je sećanje tinjalo u jugoslovenskoj zajednici.

Literatura

- Daković, Nevena i Milovanović, Aleksandra. 2022. „Meka moć Balkana (Meka moć TV serija: Senke nad Balkanom)”, *Kultura i diplomatija*, ur. Aleksandra Kolaković, *Časopis Kultura*, br. 173. str: 83–96.
- Kolaković, Aleksandra. 2022. „Kultura i diplomatija”, *Kultura i diplomatija* ur. Aleksandra Kolaković, *Časopis Kultura*, br. 173. str: 5–7.
- Nye, Joseph. 2004. *Soft power: The means to success in world politics*, New York: Public Affairs.
- Rogač Mijatović, Ljiljana. 2014. *Kulturna diplomatija i identitet Srbije*, Beograd: Clio i FDU.
- „Putin: Era unipolarnog poretka je prošlost”, 16.08.2022, *Politika*, dostupno na: <https://www.politika.rs/sr/clanak/514446/Putin-Era-unipolarnog-poretka-je-proslost> [Pristupljeno 15. novembra 2022].